

กสม. ๒

รายงานผลการตรวจสอบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๒๓/๒๕๖๗

เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีร้องเรียนว่า โครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต
ชาวประมงพื้นบ้านและระบบนิเวศทางทะเล

ผู้ร้อง ปกปิด

ผู้ถูกร้อง สำนักงานพัฒนาและบำรุงรักษาทางน้ำที่ ๔ กรมเจ้าท่า
จังหวัดปัตตานี

ที่ ๑

ที่ ๒

๑. ความเป็นมา

ผู้ร้องร้องเรียนผ่านสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพื้นที่ภาคใต้ ตามคำร้องที่ ๑๒๕/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๕ ว่า อ่าวปัตตานีซึ่งอยู่ในทะเลอ่าวไทย ครอบคลุมพื้นที่ ๒ อำเภอ ในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ อำเภอเมืองปัตตานีและอำเภอยะหริ่ง เดิมมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมากโดยเฉพาะสัตว์ทะเล ประชาชนรอบอ่าวปัตตานีจึงประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และมีวิถีชีวิตผูกพันกับอ่าวปัตตานี ต่อมาในปี ๒๕๖๒ หน่วยงานของรัฐเห็นว่า อ่าวปัตตานีตื้นเขิน จึงมีแผนงานโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานี โดยผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้จัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แต่เป็นเพียงการให้ประชาชนยกมือแสดงความเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย โดยไม่ได้แจ้งข้อมูลโครงการและข้อมูลผลกระทบของโครงการให้ประชาชนได้รับทราบอย่างเพียงพอ ต่อมาผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้ขุดลอกด้วยการขุดร่องน้ำตามแนวยาวและโกยทรายขึ้นให้เป็นร่อง แต่ไม่ได้นำทรายไปทิ้งที่อื่น ทำให้ทรายยังคงอยู่ในบริเวณเดิมและเกิดเป็นสันดอนทราย ส่งผลกระทบต่อวิถีการเดินเรือของชาวประมงพื้นบ้าน นอกจากนี้ การขุดลอกดังกล่าว ทำให้หน้าดินใต้ท้องทะเลได้รับความเสียหายและเกิดเป็นตะกอนทำให้น้ำขุ่น ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อระบบนิเวศทางทะเล ปริมาณสัตว์ทะเลลดน้อยลง ส่งผลโดยตรงต่อชาวประมงพื้นบ้าน แม้ต่อมาผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้แก้ไขโดยการขุดและดูดทรายออกจากสันดอนทราย แต่ชาวประมงพื้นบ้านยังคงได้รับผลกระทบ จึงขอให้ตรวจสอบ

/๒. การตรวจสอบ ...

๒. การตรวจสอบ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานดังต่อไปนี้

๒.๑ รายการเอกสาร พยานหลักฐานจากการตรวจสอบ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ บันทึกการให้ถ้อยคำของผู้ร้องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Zoom Meeting) ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

๒.๑.๒ บันทึกการลงพื้นที่รับฟังข้อมูลจากนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

๒.๑.๓ บันทึกการลงพื้นที่รับฟังข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านตะโละสะมิแล ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

๒.๑.๔ บันทึกการให้ถ้อยคำของพยานบุคคลต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

๒.๑.๕ บันทึกการลงพื้นที่รับฟังข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านดาโต๊ะ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

๒.๑.๖ บันทึกการลงพื้นที่รับฟังข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๕

๒.๑.๗ บันทึกการประชุมรับฟังข้อเท็จจริงร่วมกับจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ณ ศาลากลางจังหวัดปัตตานี ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

๒.๑.๘ หนังสือศาลากลางจังหวัดปัตตานี ที่ ปน ๐๐๑๗.๒/๒๕๔๐๖ ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งได้ส่งเอกสารชี้แจงข้อมูลข้อเท็จจริง ดังนี้

๑) สำเนาหนังสือสำนักงานพัฒนาและบำรุงรักษาทางน้ำที่ ๔ ที่ คค ๐๓๒๐.๗/๓๕๖ ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๕ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

๒) สำเนาหนังสือองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี ที่ ปน ๕๑๐๐๗/๑๓๘๒ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

๓) สำเนาหนังสือศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดปัตตานี ที่ ทส ๐๔๒๒.๒.๑/๓๗๗ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

/๔) สำเนา...

๔) สำเนาหนังสือสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๙ ที่ ทส ๐๔๔๒/๒๑๖๖ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

๕) สำเนาหนังสือสำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี ที่ ปน ๐๐๐๗/๑๑๘๕ ลงวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

๒.๑.๙ บันทึกการลงพื้นที่รับฟังข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านบานา ตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๖

๒.๑.๑๐ บันทึกการรับฟังข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของตัวแทนประชาชนหมู่บ้านบานาและหมู่บ้านบูดี ผ่านทางโทรศัพท์ ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖

๒.๑.๑๑ บันทึกการรับฟังข้อเท็จจริงจากนักวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Zoom Meeting) ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๖

๒.๒ ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ

๒.๒.๑ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ร้อง

ผู้ร้องให้ข้อมูลเพิ่มเติมสรุปได้ว่า หลังจากการขุดลอกอ่าวปัตตานีเสร็จสิ้นไม่นาน ได้เกิดสันดอนทรายขึ้นในอ่าวปัตตานี ซึ่งเห็นได้จากชายฝั่งและภาพถ่ายทางอากาศ ต่อมาผู้ถูกร้องที่ ๒ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาแก้ไขปัญหา โดยจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน สรุปได้ว่า สันดอนทรายเกิดจากการทิ้งวัสดุขุดลอก (ทรายและดิน) อย่างไม่เหมาะสม ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงพื้นบ้านได้รับความเดือดร้อน ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลชายฝั่งและแหล่งอาหารของ สัตว์ลดลง ระบบนิเวศทางทะเลเปลี่ยนแปลงไป การสัญจรทางเรือยากลำบากมากขึ้น ส่งผลให้วิถีชีวิต ประมงพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงไปและต้นทุนการทำประมงเพิ่มขึ้น จึงประสงค์ให้ชุดและชุดทรายทั้งหมด ออกจากสันดอนทรายและนำไปทิ้งนอกอ่าวปัตตานี แต่หน่วยงานของรัฐเข้ามาขุดและชุดทรายแล้วนำไป ทิ้งไว้ตามบริเวณต่าง ๆ ในอ่าวปัตตานี รวมทั้งใช้เรือชุดทรายและเครื่องมือชุดทรายที่ไม่มีประสิทธิภาพ ใช้เวลาชุดและขนย้ายทรายยาวนาน ส่งผลให้น้ำขุ่นและทำให้เกิดตะกอน รวมทั้งระบบนิเวศรอบอ่าว ปัตตานีได้รับความเสียหาย ประชาชนรอบอ่าวจึงเห็นว่า การดำเนินการด้วยวิธีดังกล่าวไม่ใช่การแก้ไข ปัญหาที่ถูกต้อง แต่ไม่ได้ร้องเรียนต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเกรงว่าจะถูกข่มขู่คุกคามหรือ ถูกหน่วยงานของรัฐมองว่าเป็นการเคลื่อนไหวด้านความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๒.๒ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ถูกร้อง

๑) ผู้ถูกร้องที่ ๑

๑.๑) ในอดีตอ่าวปัตตานีมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารและแหล่ง ขยายพันธุ์สัตว์น้ำที่มีศักยภาพแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ ๗๔ ตารางกิโลเมตร ชาวประมงพื้นบ้านได้อาศัยอ่าวปัตตานีในการประกอบอาชีพสร้างรายได้เป็นเวลาหลายชั่วอายุคน

/ปัจจุบัน...

ปัจจุบันอ่าวปัตตานีเสื่อมโทรมลงและอยู่ในภาวะวิกฤต เนื่องจากปัญหาคุณภาพน้ำที่เกิดจากการปล่อยน้ำเน่าเสียลงสู่อ่าวปัตตานีโดยไม่มีการบำบัด ทั้งจากบ้านเรือนของประชาชน ชุมชน แพปลา โรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่รอบอ่าวปัตตานี การใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์หน้าดิน ป่าชายเลนเสื่อมโทรมและปัญหาการทับถมของดินตะกอนที่ไหลลงมาจากแม่น้ำ ทำให้อ่าวปัตตานีมีสภาพตื้นเขิน สัตว์น้ำหลายชนิดไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องสูญเสียแหล่งอาหารเพื่อการยังชีพ และรายได้ลดลงต่ำกว่าระดับเส้นความยากจน ต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

๑.๒) หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานี หรือ “โครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานีสู่สันติสุข” ได้แก่ กรมเจ้าท่า สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาปัตตานี และสำนักงานพัฒนาและบำรุงรักษาทางน้ำที่ ๔ โดยมีแผนการดำเนินงาน ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ประกอบด้วย (๑) การจัดตั้งสำนักงานประสานงานโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีในพื้นที่จังหวัดปัตตานี (๒) การจัดสัมมนาเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชน เรื่อง การขุดลอกอ่าวปัตตานีกับการสร้างเมืองต้นแบบ และการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และภาคใต้ตอนล่าง (๓) การสำรวจอ่าวปัตตานีร่วมกับผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศด้วยเครื่องมือพิเศษ ในระดับผิวน้ำและใต้น้ำ รวมทั้งการจัดวางระบบป้องกันเลนและดินตะกอนไม่ให้ไหลลงสู่อ่าว และ (๔) การจัดกิจกรรมจิตอาสาแก้ปัญหาสังคมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการทำผังเมืองรวม และการร่วมแก้ไขปัญหาลาดแควนพลังงานในพื้นที่ภาคใต้ จากนั้นในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ หน่วยงานของรัฐจะดำเนินการขุดลอกอ่าวปัตตานีและขนย้ายวัสดุขุดลอก (ทรายและดิน) ไปไว้บนบกและหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

๑.๓) ผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ คือ การไหลเวียนของน้ำและการระบายน้ำจากแม่น้ำยะหริ่งและแม่น้ำปัตตานีลงสู่อ่าวปัตตานีดีขึ้น ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหา น้ำเน่าเสีย การฟื้นฟูเส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำในอ่าวปัตตานี การนำดินตะกอนและดินเลนที่ได้จากการขุดลอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การนำซากเรือโบราณและวัตถุโบราณที่ค้นพบขึ้นมาจากก้นอ่าวปัตตานี ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศรอบอ่าวปัตตานีดีขึ้นและมีปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพประมงเพิ่มขึ้น ประชาชนรอบอ่าวปัตตานีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานี

๑.๔) มีการประชาสัมพันธ์โครงการและรับฟังความเห็นก่อน ระหว่าง และหลังดำเนินการ ๓ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑ ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมู่ที่ ๑ ตำบลบาราโหม อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีประชาชนเข้าร่วม ๑๓๒ คน

/ครั้งที่ ๒...

ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๑ ณ องค์การบริหารส่วนตำบล บาราเฮาะ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีประชาชนเข้าร่วม ๘๑๘ คน จากตำบลบาราเฮาะ บาราโหม บางปู หนองแรต ยามู ต้นหยงลุโละ และแหลมโพธิ์ ซึ่งประชาชนได้ขอให้กรมเจ้าท่าเร่งดำเนินการขุดลอก อ่าวปัตตานีให้เร็วที่สุด

ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมโรงเรียน พัฒนาอิสลาม หมู่ที่ ๑ ตำบลบาราเฮาะ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีผู้เข้าร่วม ๓๘๖ คน ประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐ ตัวแทนคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ ผู้ควบคุมงานการขุดลอกอ่าวปัตตานี ตัวแทนผู้รับจ้าง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนผู้มีส่วนได้เสียรอบอ่าวปัตตานี

ประชาชนที่เข้าร่วมประชุมเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการ ปฏิบัติงานของผู้รับจ้างภายใต้การกำกับดูแลของกรมเจ้าท่า และตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่ได้กล่าวถึง ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี กล่าวคือ สามารถแก้ปัญหาการตื้นเขินของ ร่องน้ำชุมชนทำให้ประชาชนสามารถเดินเรือรอบอ่าวปัตตานีได้อย่างสะดวกตลอดเวลา เพิ่มประสิทธิภาพ การระบายน้ำภายในอ่าวปัตตานีออกสู่ทะเล รวมทั้งส่งเสริมอาชีพประมงพื้นบ้านและส่งเสริมการเลี้ยง ปลาในกระชังให้กับชุมชนรอบอ่าวปัตตานี โดยหลังจากการขุดลอกร่องน้ำลึกแล้วเสร็จ จะทำให้ปลาในทะเล เข้ามาอาศัยภายในอ่าวปัตตานีมากขึ้นและเป็นการเพิ่มรายได้ในการทำประมงพื้นบ้านแก่ประชาชน

๒) ผู้ถูกร้องที่ ๒

๒.๑) หลังจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี เกิดปัญหาสันดอนทรายในอ่าวปัตตานี ประชาชนได้ร้องเรียนไปยังคณะกรรมการการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติและสาธารณภัย (สภาผู้แทนราษฎร) และผู้ถูกร้องที่ ๒ โดยผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้มีคำสั่งจังหวัดปัตตานี ที่ ๑๕๙๐๓/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๔ แต่งตั้งคณะทำงานติดตามผลกระทบจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี เพื่อแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ประกอบด้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี (ด้านความมั่นคง) เป็นประธานคณะทำงาน หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องนักวิชาการ ภาคประชาสังคม เช่น สมาคม [REDACTED] สมาคม [REDACTED] สมาคม [REDACTED] ชมรม [REDACTED] และผู้แทนประชาชนอ่าวปัตตานี

๒.๒) คณะทำงานติดตามฯ ได้ประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนชน สรุปว่า ประชาชนประสงค์ให้เคลื่อนย้ายสันดอนทรายออกจากบริเวณที่มีผลกระทบต่อการเดินเรือ และการทำประมง ด้วยวิธีการที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยที่สุดตามหลักวิชาการและหลักวิศวกรรม สมุทรศาสตร์ ดังนี้

๒.๒.๑) บริเวณตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ให้นำ ทรายไปทิ้งริมฝั่งอ่าวปัตตานีบริเวณหมู่บ้านลาโจะและหมู่บ้านโต๊ะปาแก และปรับทรายให้เป็นพื้นที่ สาธารณประโยชน์

/๒.๒.๒) บริเวณ...

๒.๒.๒) บริเวณตำบลบางปู หมู่บ้านบาราโหม และหมู่บ้านตันหยงลุโละ
ให้นำทรายไปทิ้งริมฝั่งอ่าวปัตตานีและปรับทรายให้เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์

๒.๒.๓) บริเวณแหลมตาชีหรือตะโล๊ะปือแนฆาแร ให้คงไว้ เนื่องจาก
สันดอนทราย ได้สลายตัวและมีหญ้าทะเลเกิดขึ้น

ทั้งนี้ คณะทำงานติดตามฯ ได้เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยแจ้ง
ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และปัญหาความเดือดร้อนผ่านคณะทำงานติดตามฯ ผู้นำชุมชน และภาค
ประชาสังคม

๒.๒.๓ ข้อเท็จจริงจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี แผนการฟื้นฟูอ่าวปัตตานีประกอบด้วย
โครงการอบรมผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวรอบอ่าวปัตตานี โครงการเพิ่มผลผลิต
พันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ โครงการศึกษาความเหมาะสมในการแก้ปัญหาระบบไหลเวียนของน้ำ
รอบอ่าวปัตตานี โครงการป้องกันและบรรเทาการกัดเซาะตลิ่งชายฝั่งรอบอ่าวปัตตานี โดยเฉพาะหมู่ที่ ๑
บ้านปาตา ตำบลแหลมโพธิ์ และหมู่ที่ ๓ บ้านท่าด่าน ตำบลตะโล๊ะกาโปร์ และโครงการเสริมสร้างการมีส่วน
ร่วมของประชาชน เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒) ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดปัตตานี พื้นที่ป่าชาย
เลนในอ่าวปัตตานีโดยรวมไม่ได้รับผลกระทบจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี เนื่องจากพื้นที่ขุดลอกอยู่นอก
เขตป่าชายเลน ในทางกลับกัน พื้นที่สันดอนทรายที่เกิดจากการขุดลอกอ่าวปัตตานีมีพันธุ์ไม้ป่าชายเลน
เกิดขึ้น ทำให้มีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้น

๓) สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี

๓.๑) ในปี ๒๕๖๔ คณะกรรมการประมงประจำจังหวัดปัตตานี ประกาศ
เขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่อ่าวปัตตานี ตามมาตรา ๕๖ แห่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. ๒๕๕๘
และที่แก้ไขเพิ่มเติม จำนวน ๓ แปลง ในอำเภอเมืองปัตตานี ได้แก่ ที่ตำบลบาราโหม ตำบลตันหยงลุโละ
และตำบลบานา เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวปัตตานี
และสามารถทำประมงได้อย่างยั่งยืน

๓.๒) สถิติปริมาณสัตว์น้ำในพื้นที่อ่าวปัตตานี จากการทำประมงพื้นบ้าน
ปี ๒๕๖๓ มีปริมาณ ๙,๘๗๘.๕๘ ตัน มูลค่า ๘๒๙.๕๗ ล้านบาท ปี ๒๕๖๔ มีปริมาณ ๙,๙๙๓.๖๑ ตัน
มูลค่า ๑,๐๒๘.๖๐ ล้านบาท สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี มีแผนการฟื้นฟูอ่าวปัตตานี โดยการปล่อยสัตว์
น้ำ ได้แก่ กุ้งกุลาดำ ปูทะเล รวม ๑,๑๐๐,๐๐๐ ตัว ในพื้นที่ตำบลแหลมโพธิ์ ตำบลบานา และตำบล
ตันหยงลุโละ จังหวัดปัตตานี

/๔) สำนักงาน...

๔) สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๙

๔.๑) ก่อนการขุดลอกพบว่า อ่าวปัตตานีเป็นแหล่งหญ้าทะเลที่มีตะกอนสะสมอยู่มาก พบป่าชายเลนขึ้นอยู่หลายจุด เมื่อน้ำลงเต็มที่จะปรากฏให้เห็นส่วนของพื้นราบใต้อ่าวเป็นแนวกว้าง จากการสำรวจแหล่งหญ้าทะเลอ่าวปัตตานี ปี ๒๕๖๔ พบหญ้าทะเล ๔ ชนิด ได้แก่ หญ้ากุยช่ายเข็ม หญ้าใบพาย หญ้าใบมะกรูด และหญ้าคาทะเล รวมพื้นที่ ๑,๔๑๒ ไร่ จากพื้นที่ที่สามารถเป็นแหล่งหญ้าทะเลได้ ๒,๑๗๙ ไร่ โดยแหล่งหญ้าทะเลมีพื้นที่และร้อยละการปกคลุมที่เปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล หญ้าทะเลสามารถเจริญเติบโตได้ดี และสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วเมื่อสภาวะแวดล้อมเหมาะสม นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ชาวประมงในพื้นที่ พบว่า สัตว์ทะเลมีจำนวนเพียงพอที่จะสร้างรายได้ให้กับชาวประมงทุกครัวเรือน และสามารถออกทะเลทำการประมงได้ทั่วบริเวณอ่าวปัตตานี

๔.๒) ระหว่างการขุดลอกพบว่า พื้นที่ที่หญ้าทะเลปกคลุมลดลงอย่างต่อเนื่อง บางส่วนเป็นพื้นที่รองรับตะกอนทรายจากการขุดลอก มีการทิ้งตะกอนในพื้นที่ที่สำรวจพบแหล่งหญ้าทะเลทำให้สภาพแวดล้อมบริเวณดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปและไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโต ทำให้สภาพแหล่งหญ้าทะเลเสื่อมโทรม มีตะกอนที่เป็นสารอาหารมากเกินไป ทำให้สาหร่าย แพลงก์ตอน และหอย เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและครอบคลุมไปทั่วพื้นที่ ทำให้หญ้าทะเลไม่สามารถสังเคราะห์แสงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ๒๕๖๓ พื้นที่หญ้าทะเลส่วนใหญ่อยู่ใต้ตะกอนทรายหนาและมีตะกอนแขวนลอยในน้ำปริมาณมาก โอกาสฟื้นตัวของหญ้าทะเลจึงเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ชาวประมงในพื้นที่อ่าวปัตตานีและลงพื้นที่เก็บตัวอย่างสัตว์ทะเลเบื้องต้น พบว่า จำนวนสัตว์ทะเลในการเก็บตัวอย่างต่อครั้งน้อยลง เนื่องจากสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม บางพื้นที่ไม่สามารถทำการประมงได้เนื่องจากตะกอนทรายที่ทับถมสูงเกินไป อีกทั้ง พบว่ามีการนำตะกอนทรายไปทิ้งบริเวณกันอ่าวซึ่งไม่ได้อยู่ในแผนตั้งแต่แรก ทำให้น้ำบริเวณนั้นมีความตื้นเขินมาก ไม่สามารถทำการประมงได้ และการขุดลอกทำให้เกิดกลิ่นจากตะกอนดินที่ขุดขึ้นมา

๔.๓) หลังการขุดลอกพบว่า แหล่งหญ้าทะเลสามารถฟื้นตัวกลับคืนสภาพปกติได้ดี มีพื้นที่หญ้าทะเลประมาณ ๑,๔๑๒ ไร่ ปกคลุมร้อยละ ๗๐ ของพื้นที่ ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจากปี ๒๕๖๓ (ช่วงที่ยังมีการขุดลอกอ่าวปัตตานี) ที่พบพื้นที่หญ้าทะเลเพียง ๓๔๕ ไร่ อย่างไรก็ตาม หญ้าทะเลจะไม่สามารถฟื้นสภาพกลับมาได้ในพื้นที่ที่นำตะกอนมาทิ้งไว้ และจากการสำรวจ ไม่พบเหง้าของหญ้าทะเลหลงเหลืออยู่เพราะสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม นอกจากนี้ สันทรายที่เกิดขึ้นหลังจากการขุดลอกอ่าวปัตตานีเสร็จแล้วยังเป็นปัญหาต่อการสัญจรและการทำประมง โดยชาวประมงในพื้นที่แจ้งว่าจำนวนสัตว์ทะเลลดลงอย่างมาก ทำให้รายได้ลดลง และเมื่อน้ำทะเลลดลงต่ำสุด เรือจะไม่สามารถแล่นได้ รวมทั้งเครื่องมือประมงบางประเภทไม่สามารถใช้งานได้

๒.๒.๔ การแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานเจ้าหน้าที่

๑) การรับฟังความคิดเห็นของนักวิชาการ

๑.๑) [REDACTED] อาจารย์ประจำสาขาวิทยาศาสตร์

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ให้ความเห็นว่า ทางนิเวศวิทยาอ่าวปัตตานีมีลักษณะที่เรียกว่า “ระบบนิเวศหาดเลน” หมายถึง พื้นที่ระบบนิเวศที่มีลักษณะเป็นทะเลที่มีหาดทรายและดินเลน โดยเป็นบริเวณที่มีดินตะกอนเป็นโคลนทับถมกัน ซึ่งมักพบบริเวณปากแม่น้ำ อ่าวที่มีกำบัง อ่าวปิดและทะเลสาบ มีต้นไม้ขึ้นบริเวณชายฝั่งเล็กน้อย และมีลักษณะเด่น คือ เป็นระบบนิเวศที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการฟื้นฟูระบบนิเวศที่ได้รับผลกระทบจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี จึงมิใช่การปลูกต้นไม้ เนื่องจากระบบนิเวศหาดเลนไม่ได้มีต้นไม้ขึ้นเยอะ และมีใช้การปล่อยสัตว์อนุบาลลงน้ำ เนื่องจากโครงสร้างทางระบบนิเวศไม่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโต สัตว์น้ำไม่สามารถอยู่อาศัยได้ ดังนั้น การฟื้นฟูจึงต้องทำโดยการปรับนิเวศ หรือการปรับสภาพแวดล้อมทางโครงสร้างให้ดีขึ้น ให้สัตว์น้ำในทะเลค่อย ๆ เติบโตและปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นฟูตัวเอง

๑.๒) [REDACTED] อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมและการพัฒนาชุมชน ให้ความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาทางสังคมที่ดีที่สุดตามมุมมองด้านสังคมศาสตร์ คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลด้านสังคมของประชาชนรอบอ่าวปัตตานี พบว่า บางส่วนเห็นด้วยกับการขุดลอกอ่าวปัตตานี แต่บางส่วนไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะกลุ่มประมงพื้นบ้าน ส่วนการสำรวจความคิดเห็นต่อสันดอนทรายที่เกิดขึ้นหลังจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี พบว่า ประชาชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนประสงค์ให้มีสันดอนทราย เพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและทัศนียภาพทิวทัศน์ของอ่าวปัตตานี

อย่างไรก็ตาม คณะทำงานติดตามฯ มีมติให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ขุดสันดอนทรายออกจากอ่าวปัตตานีและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เกิดปัญหาการแบ่งทรายระหว่างชุมชนรอบอ่าวปัตตานี

๑.๓) [REDACTED] มีข้อเสนอแนะทาง

วิชาการเพื่อแก้ไขปัญหาอ่าวปัตตานี ดังนี้

(๑) การแก้ไขปัญหาความตื้นเขินของอ่าวปัตตานีโดยการขุดลอกจะต้องขุดลอกและนำทรายออกจากอ่าวปัตตานี ไม่ใช่เพียงการขุดทรายเป็นร่องแต่ทิ้งทรายไว้ที่เดิม เช่นเดียวกับกรณีที่มีสันดอนทรายเกิดขึ้นจะต้องนำทรายออกจากอ่าวปัตตานี เพื่อป้องกันไม่ไห้ทรายไหลกลับลงสู่ทะเล

(๒) กระบวนการขุดลอกอ่าวปัตตานี ต้องมี “ระบบمانดักตะกอน” ล้อมรอบ เพื่อป้องกันและควบคุมการฟุ้งกระจายของตะกอน ความชุ่ม และมลพิษ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศเป็นบริเวณกว้าง ส่วนการฟื้นฟูระบบนิเวศหลังจากการขุดลอก ควรปรับโครงสร้างสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น การฟื้นฟูน้ำ พื้นฟูพื้นที่ทะเลและทราย การเพิ่มที่อยู่อาศัยและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำหรือการทำบ้านปลา เพื่อปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นฟูตัวเอง

๑.๔) [REDACTED] อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ ให้ข้อมูลว่า

(๑) อ่าวปัตตานีมีปัญหาเรื่องความตื้นเขินทำให้สัตว์ทะเลน้อยลง และส่งผลต่อการทำประมงของประชาชนรอบอ่าวปัตตานี ต่อมาหน่วยงานของรัฐได้ประชาสัมพันธ์โครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีจะแก้ไขปัญหาความตื้นเขินของอ่าวปัตตานี ส่งผลให้การสัญจรทางน้ำดีขึ้น และทำให้ทรัพยากรทางทะเลและสัตว์น้ำมากขึ้น แต่การขุดลอกดังกล่าวกลับไม่สามารถแก้ไขปัญหาความตื้นเขินของอ่าวปัตตานีได้ ส่งผลกระทบต่อประชาชนซึ่งเป็นผู้ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงที่ใช้เรือเล็ก และทำให้ระบบนิเวศทางทะเลเสียหายซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสัตว์น้ำอย่างไรก็ตาม สัตว์น้ำมีวงจรชีวิตสั้น เมื่อน้ำนิ่งก็จะสามารถปรับตัวเพิ่มปริมาณได้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดคือต้องหยุดรบกวนอ่าวปัตตานี

(๒) การฟื้นฟูและเยียวยาอ่าวปัตตานีเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการฟื้นฟูอาชีพให้แก่ประชาชนรอบอ่าวปัตตานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพประมงพื้นบ้านที่หน่วยงานของรัฐต้องเข้ามาส่งเสริมให้ชาวประมงพื้นบ้านมีศักยภาพในการทำประมงมากยิ่งขึ้น เช่น การปล่อยพันธุ์ปูทะเลลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ การเพิ่มที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและการเพิ่มแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ ส่งเสริมการทำโรงเพาะฟักสัตว์น้ำก่อนปล่อยลงสู่ทะเล การส่งเสริมการทำธนาคารสัตว์น้ำ เป็นต้น

๑.๕) [REDACTED] อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ ให้ข้อมูลว่า

(๑) หน่วยงานของรัฐได้ประชาสัมพันธ์โครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีไว้ว่าจะขุดร่องน้ำรอบอ่าวปัตตานีและขุดลำน้ำย่อยเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ชาวประมงพื้นบ้านในการนำเรือขนาดเล็กเข้าและออกจากลำคลองสายเล็กสู่อ่าวปัตตานี แต่เมื่อดำเนินการจริงกลับเป็นการขุดทรายในอ่าวปัตตานีและนำทรายที่ขุดได้ขึ้นมาถมเป็นสันดอนทรายตามแนวร่องน้ำ ส่งผลให้อ่าวปัตตานีตื้นกว่าเดิม ทั้งนี้ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ตนได้เข้าร่วมศึกษาวิจัยเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาและรับหน้าที่แสวงหาและประมวลข้อมูล รวมทั้งประเมินความลึกของอ่าวปัตตานี ซึ่งจากการประชุมร่วมกับประชาชนที่หมู่บ้านบานา ตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ตัวแทนประชาชนได้สะท้อนว่าการขุดลอกอ่าวปัตตานีทำให้น้ำขุ่นจนกุ้งอาศัยอยู่ไม่ได้ ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของประชาชน

/ปัญหาน้ำขุ่น...

ปัญหาน้ำขุ่นยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลโดยเฉพาะหญ้าทะเลเป็นอย่างมาก จากการเก็บข้อมูลพบว่า ก่อนการขุดลอกอ่าว มีปริมาณหญ้าทะเลประมาณ ๒,๑๐๐ ไร่ แต่หลังการขุดลอกพบว่า จำนวนหญ้าทะเลลดลงเหลือเพียง ๓๐๐-๔๐๐ ไร่ และหลังจากนั้นประมาณ ๑ ปี มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ ๑,๓๐๐ ไร่

(๒) ธรรมชาติของอ่าวปัตตานี มีแหลมทรายหรือสันดอนจะงอย เรียกว่า “แหลมตาชี” เกิดจากการสะสมตัวของตะกอนทรายและการเคลื่อนที่ของทรายชายฝั่ง ในบริเวณที่แนวชายฝั่งเบี่ยงเบนฉับพลันหรือยื่นออก ทำให้ทรายตกทับถมได้ดี และหากมีปริมาณมากพอ สันดอนจะงอยจะยื่นยาวออกไปไกล ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ไม่สามารถควบคุมการไหลเวียนของตะกอนทรายได้ เนื่องจากระบบการไหลเวียนของตะกอนทรายในทะเลจะเริ่มไหลจากนอกอ่าวเข้าสู่ภายในอ่าว และวนออกไปภายนอกอ่าวในที่สุด เรียกว่า “การเคลื่อนที่ของทราย” แต่เมื่อมีการขุดลอกอ่าวปัตตานี กระแสน้ำจะพัดพาตะกอนทรายจากตอนบนของอ่าวไหลเข้าสู่ด้านในอ่าวมากยิ่งขึ้น แนวการขุดทำให้เกิดเป็นแนวสันดอนทรายซึ่งเป็นโคก กระบ่อต่อการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้าน เนื่องจากไม่สามารถวางอวนลอยได้ ส่วนพื้นที่ตอนบนของอ่าวก็ถูกน้ำกัดเซาะหายไป

(๓) ตนจึงไม่เห็นด้วยกับการขุดลอกอ่าวปัตตานี เนื่องจากต่างจากการขุดลอกคูคลอง เป็นการกระทำที่ผิดธรรมชาติและไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้จริงและอาจไม่คุ้มค่ากับการใช้งบประมาณ เนื่องจากเมื่อมีการขุดทรายออกจากอ่าวปัตตานี ทรายนอกอ่าวปัตตานีจะเข้ามาเติมเต็มดังเดิม เพราะปริมาณทรายที่อยู่นอกอ่าวปัตตานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แหลมตาชีมีปริมาณมากกว่าทรายภายในอ่าวปัตตานี นอกจากนี้ หากลมมรสุมฝั่งอ่าวไทยมีกระแสลมแรง ก็ยังพัดพาทรายเข้ามาในอ่าวเพิ่มขึ้นได้ และอาจทำให้ปัญหาความตื้นเขินของอ่าวปัตตานีทวีความรุนแรงมากขึ้น ดังนั้น การแก้ไขปัญหาอ่าวปัตตานีที่ดีที่สุดคือ ต้องไม่ดำเนินการใด ๆ อีก เพื่อให้ธรรมชาติปรับคืนสู่สภาพเดิม

๑.๖) [REDACTED] อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมแหล่งน้ำ ให้ข้อมูลว่า

(๑) ทะเลและแม่น้ำมีการลตทอนและเติมเต็มตะกอน เพื่อสร้างสมดุลของน้ำ ทราย หิน ดิน และตะกอนตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมชาติทางทะเล ซึ่งอ่าวปัตตานีเป็นธรรมชาติทางทะเลรูปแบบหนึ่งที่มีการลตทอนและเติมเต็มทรายและตะกอน การขุดลอกอ่าวปัตตานีเป็นการทำลายสมดุลทางธรรมชาติ และทำให้เกิดการฟุ้งกระจายของตะกอนเป็นบริเวณกว้าง ทำให้น้ำขุ่นมากและน้ำตกตะกอนช้ำมาก เนื่องจากพื้นที่อ่าวปัตตานีเป็นดินเลน ซึ่งมีตะกอนขนาดเล็กมาก การใช้ม่านดักตะกอน จึงอาจไม่สามารถดักจับตะกอนหรือควบคุมการฟุ้งกระจายของตะกอนได้ ผลจากการขุดลอกอ่าวปัตตานีทำให้น้ำขุ่นเป็นระยะเวลานาน ซึ่งคาดว่าจะต้องใช้เวลาในการตกตะกอนประมาณ ๔-๕ ปี

/ (๒) การขุดลอก...

(๒) การขุดลอกไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความตื้นเขินของอ่าวปัตตานีได้ เพราะถึงแม้จะขุดดินเลนและทรายออกจากอ่าวปัตตานี ทะเลก็จะพาดินเลนและทรายเข้ามาเติมเต็มในอ่าวปัตตานีตามระบบการสร้างสมดุลตามธรรมชาติ โดยเฉพาะฤดูมรสุมที่มีกระแสน้ำและลมแรง ซึ่งจะพาดินเลนและทรายเข้ามาเติมเต็มในอ่าวปัตตานีมากเป็นพิเศษ และถึงแม้จะขุดดินเลนหรือทรายไปกองไว้บริเวณริมฝั่ง ทะเลก็จะพาดินเลนและทรายเหล่านั้นกลับคืนสู่ทะเลดังเดิม

(๓) การแก้ไขปัญหและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอ่าวปัตตานีที่ดีที่สุดคือ การปล่อยให้ธรรมชาติเยียวยาและไม่ขุดลอกอ่าวปัตตานีอีกสำหรับการแก้ไขปัญหาคความตื้นเขินของอ่าวปัตตานีหรือความตื้นเขินของทะเลอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ปัจจุบันยังไม่มีเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ที่ชัดเจนและแท้จริง จึงเห็นว่า ควรมีการสำรวจและศึกษาวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อแก้ไขปัญห และเห็นว่าควรกำหนดให้โครงการที่เกี่ยวกับการขุดลอกเป็นโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามประกาศของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย^๑ เนื่องจากการขุดลอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขุดลอกทะเล ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นอย่างมาก

๒) การรับฟังข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของประชาชนรอบอ่าวปัตตานี

๔ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านบานา หมู่บ้านตะโละสะมิแล หมู่บ้านดาโต๊ะ และหมู่บ้านบูดี สรุปว่า

๒.๑) ประชาชนและชาวประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานีมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับทะเลและธรรมชาติ อ่าวปัตตานีมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องสัตว์น้ำและพืชน้ำ น้ำทะเลมีความพิเศษคือเป็นน้ำเค็มผสมกับน้ำจืดเกิดเป็นน้ำกร่อย ประชาชนอ่าวปัตตานีนิยมทำนาเกลือ ซึ่งเป็นเกลือที่มีรสชาติดหวานมันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ต่อมาเมื่ออ่าวปัตตานีเกิดปัญหาตื้นเขิน หน่วยงานของรัฐจึงมีโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานี ก่อนการขุดลอกอ่าวปัตตานี หน่วยงานของรัฐได้จัดประชาคมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แต่เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเฉพาะผู้ที่เห็นด้วยเท่านั้น ประกอบกับการประชาสัมพันธ์ว่าเป็นโครงการพัฒนาพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานี โดยคำว่า “พสกนิกร” ทำให้ประชาชนไม่กล้าที่จะไม่เห็นด้วย

๒.๒) การขุดลอกอ่าวปัตตานี ใช้วิธีการขุดเจาะหน้าดินและพ่นทรายออกบริเวณรอบข้าง ซึ่งพื้นอ่าวปัตตานีเป็นทรายผสมกับดินเลน การขุดเจาะในลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดตะกอนมหาศาล ทำให้น้ำในทะเลขุ่น ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความสมบูรณ์ของระบบนิเวศเป็นอย่างมาก ปริมาณสัตว์น้ำลดลง รวมถึงสัตว์น้ำบางชนิด เช่น แมงดาทะเล

/หายไปจาก...

^๑ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

หายไปจากพื้นที่ เป็นต้น หนาดินใต้ทะเลได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ สันดอนทรายทำให้การสัญจรทางเรือยากลำบาก เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำและร่องน้ำการเดินเรือ รวมทั้งภาวะน้ำขึ้นน้ำลง ชาวประมงอ่าวปัตตานีมักใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำประเภท “อวนลอย” ที่ปล่อยให้ลอยไปโดยอาศัยคลื่นทะเล แต่เมื่อมีการขุดลอกอ่าวปัตตานี ทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนไปทำให้ไม่สามารถใช้อวนลอยได้ ระหว่างการขุดลอกอ่าวปัตตานี เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต โดยเฉพาะต่อการประกอบอาชีพ รายได้และความเป็นอยู่ของชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนรอบอ่าวปัตตานี ทำให้ส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปทำงานที่มาเลเซีย ทั้งนี้ ประชาชนรอบอ่าวปัตตานีไม่กล้าร้องเรียนเมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น เพราะเกรงว่า หน่วยงานของรัฐจะเพ่งเล็งว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคง

๒.๓) การแก้ไขปัญหาสันดอนทรายที่เกิดขึ้นหลังจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี ถึงแม้คณะทำงานติดตามฯ และประชาชนบางส่วนเห็นว่า หน่วยงานของรัฐควรดูแลทรายจากสันดอนทรายมาใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น การสร้างพื้นที่นันทนาการ สนามกีฬา แต่ประชาชนหมู่บ้านบานาไม่ประสงค์ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการใด ๆ อีก รวมทั้งไม่ประสงค์ที่จะรับการเยียวยาเป็นเงิน แต่เห็นว่า หากหน่วยงานของรัฐมีโครงการพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมควรศึกษาและประเมินผลกระทบให้ละเอียดถี่ถ้วน และควรให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ริเริ่มว่ามีความประสงค์ที่จะดำเนินการในเรื่องใด มีการรับฟังความคิดเห็นที่รอบด้านและครอบคลุม ตลอดจนให้ประชาชนในพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งในขั้นตอนการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผลกระทบ และการสร้างช่องทางให้ประชาชนได้ร้องเรียนได้โดยสะดวก

๒.๔) ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากการขุดลอกอ่าวปัตตานีในบริเวณหมู่บ้านตะโละสะมิแล พบว่า สัตว์ทะเลซึ่งเป็นที่ยืนประมงหอยแครงและหอยพิมพ์มีจำนวนลดลงเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับสัตว์น้ำใกล้เคียงฝั่งที่มีปริมาณลดลงมาก ส่งผลต่อการทำประมงพื้นบ้านประเภทที่ไม่ใช้เครื่องมือใด ๆ ซึ่งชาวประมงจะออกไปหาสัตว์น้ำและทำประมงไกลจากชายฝั่งได้ไม่เกิน ๑๐๐ เมตร

๒.๕) ส่วนปัญหาสันดอนทรายที่เกิดขึ้นหลังจากการขุดลอกอ่าวปัตตานีนั้น ประชาชนหมู่บ้านตะโละสะมิแลไม่ประสงค์ให้หน่วยงานของรัฐขุดลอกอ่าวปัตตานีต่อไป แต่ประสงค์ให้ขุดลอกร่องน้ำขนาดเล็ก ซึ่งเป็นลำน้ำที่ไหลลงสู่อ่าวปัตตานี เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปและชาวประมงพื้นบ้านมีทางน้ำเพื่อการนำเรือเข้าออกลงสู่ทะเลได้โดยสะดวก

๒.๖) ประชาชนทั้ง ๔ หมู่บ้าน ไม่ประสงค์ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการใด ๆ อีก เนื่องจากการขุดลอกอ่าวปัตตานีและการขุดสันดอนทรายในอ่าวปัตตานี ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศเป็นอย่างมากอย่างไรก็ตาม ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องแจ้งว่า ได้เสร็จสิ้นโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีและหยุดขุดทรายออกจากสันดอนทรายในอ่าวปัตตานีแล้ว แต่ผลกระทบเกี่ยวกับระบบนิเวศรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอ่าวปัตตานียังคงอยู่ ถึงแม้ทุกภาคส่วนจะรอให้ระบบนิเวศปรับสภาพตามธรรมชาติ แต่ประชาชนรอบอ่าวปัตตานีโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงพื้นบ้านยังคงได้รับ

ผลกระทบจากการที่สัตว์น้ำและพืชน้ำลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้าน จึงขอให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องถอดบทเรียนจากโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีสำรวจและศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น แสวงหาแนวทางและมาตรการในการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วม ตลอดจนการเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนรอบอ่าวปัตตานี

๓) ข้อเท็จจริงจากการประชุมรับฟังหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพื้นที่ภาคใต้ จัดประชุมร่วมกับผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๒ สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลจังหวัดปัตตานี ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดปัตตานี สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๙ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี สรุปได้ว่า

๓.๑) โครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีเริ่มมาจากโครงการของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า เพื่อแก้ไขปัญหาอ่าวปัตตานีตื้นเขินและเพื่อช่วยเหลือชาวประมงให้มีพื้นที่จอดพักเรือและสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเพื่อการประมง โดยเมื่อได้รับการอนุมัติงบประมาณแล้ว คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้กระทรวงคมนาคมโดยกรมเจ้าท่าเป็นหน่วยงานหลัก และจ้างบริษัทเอกชนดำเนินการขุดร่องน้ำหลัก ๑ ร่องน้ำ และร่องน้ำย่อย ๒๒ ร่องน้ำ รวม ๒๓ ร่องน้ำ ซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๑ ยืนยันว่าการดำเนินการเป็นไปตามข้อกำหนดโครงการ (Terms of Reference: TOR) ทุกประการ และได้ศึกษาและจัดทำรายงานศึกษาและวางแผนการทิ้งวัสดุขุดลอก และศึกษาด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษาข้อมูลทางด้านสมุทรศาสตร์และลักษณะทางกายภาพทางทะเล การกระจายของตะกอนชั้นดิน กระแสน้ำ รวมทั้งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นต้น หลังเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการ ผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้ทดลองนำเรือเล่นในร่องน้ำหลัก พบว่า สามารถเล่นได้ดี ระหว่างการขุดลอกมีการจัดทำม่านดักตะกอน เพื่อป้องกันพื้นที่ป่าชายเลนและเขตหญ้าทะเล รวมทั้งได้ศึกษาและมีมาตรการป้องกันไม่ให้ทรายและวัสดุไหลกลับ

๓.๒) กรมเจ้าท่าซึ่งเป็นต้นสังกัดของผู้ถูกร้องที่ ๑ มีหน้าที่และอำนาจตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ซึ่งกำหนดให้กรมเจ้าท่ามีหน้าที่ดูแลรักษาและขุดลอกร่องน้ำ ทางเรือเดิน แม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ และทะเลภายในน่านน้ำไทย และก่อนที่จะขุดลอก ผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้จัดทำรายงานศึกษาและวางแผนการทิ้งวัสดุขุดลอก แต่ไม่ได้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) เนื่องจากโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีไม่อยู่ในประเภทโครงการที่จะต้องจัดทำ EIA ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕

๓.๓) สำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการให้ข้อมูลแก่ประชาชน ผู้ถูกร้องที่ ๑ อ้างว่าได้ประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลแก่ประชาชนโดยตลอด ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินการ ผ่านทางผู้นำชุมชนและให้ข้อมูลแก่ประชาชนโดยตรง ดังนั้น ระหว่างดำเนินการจึงไม่มีการร้องเรียน สำหรับการให้เงินชดเชยเยียวยา เนื่องจากการขุดลอกอ่าวปัตตานีเป็นการดำเนินการในพื้นที่และอยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมเจ้าท่าและผู้ถูกร้องที่ ๑ โดยตรง จึงไม่มีการจ่ายเงินชดเชยเยียวยา ซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้แจ้งให้ประชาชนรับทราบมาโดยตลอด

๓.๔) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมองว่า การขุดลอกอ่าวปัตตานีทำให้ประชาชนรอบอ่าวปัตตานีสามารถสัญจรทางน้ำได้โดยสะดวก ทำให้เกิดพื้นที่น้ำมากขึ้นและเป็นการสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยให้แก่สัตว์น้ำ แม้การขุดลอกจะส่งผลให้เกิดฝุ่นตะกอนในน้ำก็ตาม โดยสำนักงานประมงจังหวัดปัตตานีได้ดำเนินการฟื้นฟูสัตว์น้ำคู่ขนานไปกับการขุดลอกอ่าวปัตตานี มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ที่ไม่มีฝุ่นละอองทางน้ำหรือจุดอื่นที่ไม่มีการขุดลอก ส่งผลให้มีทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ ๓๐ ของทรัพยากรสัตว์น้ำที่ชาวประมงจับได้ (ข้อมูลจากการสำรวจเมื่อ ๒๕๖๕)

๓.๕) สำหรับทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญในอ่าวปัตตานี คือหญ้าทะเล พบว่า ในช่วงที่มีการขุดลอกอ่าวปัตตานี มีฝุ่นตะกอนเกิดขึ้น ส่งผลต่อหญ้าทะเลโดยตรง ทำให้หญ้าทะเลเสื่อมโทรมและมีปริมาณลดลง จากการสำรวจ พื้นที่หญ้าทะเลในอ่าวปัตตานีมีประมาณ ๒,๐๐๐ ไร่ มีพื้นที่หญ้าทะเลที่ได้รับผลกระทบประมาณ ๙๐๐ ไร่ แต่หลังจากการขุดลอกเสร็จสิ้นแล้วธรรมชาติได้ฟื้นฟูกลับคืนสภาพเดิมได้ ปัจจุบันมีการฟื้นฟูหญ้าทะเลจนมีปริมาณมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลจังหวัดปัตตานียังคงได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาสัตว์น้ำและการสัญจรทางน้ำ นอกจากนี้ อ่าวปัตตานีมีพื้นที่ป่าชายเลนตามมติคณะรัฐมนตรีอยู่ในพื้นที่ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งการขุดลอกอ่าวปัตตานีไม่อยู่ในเขตป่าชายเลนดังกล่าว ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่ามีพื้นที่ป่าชายเลนบางส่วนในหมู่บ้านบุดี ตำบลแหลมโพธิ์ ได้รับผลกระทบจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี แต่ปัจจุบันธรรมชาติได้ฟื้นฟูกลับสู่สภาพเดิมแล้ว

๓.๖) อ่าวปัตตานีมีอัตราการตกตะกอนสูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ มีอัตราการตื้นเขินปีละไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร และไม่เคยมีการขุดลอกอ่าวปัตตานีมาก่อน ดังนั้น การขุดลอกในครั้งเดียว จึงไม่อาจทำเป็นร่องน้ำถาวรได้ แต่สามารถทำให้น้ำทะเลไหลเข้ามาในอ่าวและหญ้าทะเลเติบโตได้ดี

๓.๗) อย่างไรก็ตาม ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ถึงแม้การขุดลอกอ่าวปัตตานีจะเกิดผลดีบางประการ แต่ส่งผลเสียด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดสึนดอนทรายส่งผลต่อการเดินเรือของชาวประมง ผู้ถูกร้องที่ ๒ จึงดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยเมื่อปี ๒๕๖๔ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้จัดประชุมรับฟังความเห็นของประชาชนเพื่อให้ส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา สรุปผลได้ว่า ประชาชนขอให้ชุดทราย

ออกจากสันดอนทราย เริ่มที่หมู่บ้านบูตี หมู่บ้านดาโต๊ะ และหมู่บ้านอื่น ๆ ตามลำดับ การดำเนินการดังกล่าวไม่ใช้งบประมาณของแผ่นดิน แต่ขอความอนุเคราะห์จากบริษัทผู้รับจ้างให้ช่วยดำเนินการ โดยบริษัทผู้รับจ้างได้ขุดทรายออกจากสันดอนทรายขนาดใหญ่ ที่ตั้งอยู่กลางอ่าวปัตตานี และนำมาพักไว้ที่สันดอนเล็ก ๆ ปลายทาง เนื่องจากเครื่องจักรไม่มีกำลังเพียงพอที่จะขุดและนำทรายออกจากอ่าวได้ภายในครั้งเดียว ประกอบกับมีลมมรสุมพัดทรายเข้ามาในอ่าวปัตตานีเพิ่มขึ้น เครื่องจักรจึงชำรุดเสียหาย ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างล่าช้า ผู้ถูกร้องที่ ๑ จึงประสานให้บริษัทผู้รับจ้างเร่งรัดการซ่อมแซมเครื่องจักรเพื่อให้การขุดสันดอนทรายรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งได้แก้ไขปัญหาก็หมู่บ้านบูตีและประชาชนสามารถสัญจรทางน้ำได้สะดวกแล้ว

๓. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีตามคำร้องมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า ผู้ถูกร้องทั้งสองได้กระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน จากกรณีโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีหรือไม่ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓ (๑) (๒) และ (๓) ได้รับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลและชุมชนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่าไม้ หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ การจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งสามารถเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์หรือลดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย และมาตรา ๕๗ ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐในการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ บริหารจัดการและใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าว อีกทั้งมาตรา ๕๘ ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐว่า ในการดำเนินการใด ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาต โดยที่บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาต และในการดำเนินการหรืออนุญาต รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมโดยไม่ชักช้า

/นอกจากนี้...

นอกจากนี้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) ข้อ ๑๑ วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับตนเอง และครอบครัว ซึ่งรวมถึงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ และสภาพการครองชีพที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐภาคีจะดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อประกันให้สิทธินี้เป็นจริง

๓.๒ จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง มีความประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาคความตื่นเงินของอ่าวปัตตานี โดยมีโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีและเลือกใช้วิธีการขุดลอกทรายและดินออกจากอ่าว แต่การขุดลอกดังกล่าวส่งผลให้เกิดสันดอนทราย และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล อีกทั้งส่งผลกระทบต่อชุมชน วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพ ถึงแม้ในภายหลังผู้ถูกร้องที่ ๒ จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการขุดและดูดทรายออกจากสันดอนทราย แต่ก็เกินไปอย่างล่าช้า รวมทั้งการขุดและดูดทรายออกจากสันดอนทรายโดยไม่มีมาตรการป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการรบกวนระบบนิเวศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนรอบอ่าวปัตตานีโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้าน นอกจากนี้ ข้อมูลทางวิชาการปรากฏว่า การขุดลอกอ่าวซึ่งเป็นระบบนิเวศทางทะเล ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความตื่นเงินของทะเลได้ และส่งผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓.๓ กรณีจึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณา ๓ ประเด็น ดังนี้

๓.๓.๑ ประเด็นที่ ๑ สิทธิในการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชน

๑) เนื่องจากโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีเป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน การคุ้มครองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงต้องให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวอย่างครบถ้วนเพียงพอ และต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมเสนอแนะหรือให้ความเห็นในการตัดสินใจการดำเนินโครงการ ซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการจัดประชาสัมพันธ์โครงการให้ประชาชนรอบอ่าวปัตตานีได้รับทราบข้อมูล และก่อนดำเนินโครงการผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้จัดประชุมประชาชนในพื้นที่ เพื่อชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการที่ประชาชนที่จะได้รับ และภายหลังการชี้แจงแล้ว ได้ขอให้ประชาชนลงมติโดยการยกมือเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการ

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกรณีข้างต้น ยังไม่ปรากฏกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง อันส่งผลต่อการพิจารณาตัดสินใจของประชาชน โดยเฉพาะการให้ข้อมูลโครงการแก่ประชาชนที่ไม่ครบถ้วนเพียงพอ ไม่มีการนำเสนอผลเสียที่อาจเกิดขึ้นให้ประชาชน

/ได้รับทราบ...

ได้รับทราบอย่างชัดเจน เช่น การขุดลอกทำให้น้ำขุ่นเป็นบริเวณกว้าง ถึงแม้จะมีม่านดักตะกอน ก็ไม่สามารถดักตะกอนดินที่จะฟุ้งกระจายได้ และผลจากการขุดลอกจะส่งผลกระทบทำให้วิถีการทำประมงพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งการรับฟังความคิดเห็นเป็นเพียงการให้ประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการ ซึ่งประชาชนรับทราบเพียงแต่ประโยชน์ของโครงการ โดยไม่รับทราบข้อมูลผลกระทบทั้งด้านทรัพยากรทางทะเลและการประกอบอาชีพของชุมชน หรือมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ ประกอบกับจังหวัดปัตตานีเป็นพื้นที่มีสถานการณ์ด้านความมั่นคง ทำให้ประชาชนไม่อาจแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการของรัฐบาลอย่างอิสระ เพราะเกรงจะถูกข่มขู่คุกคาม หรือถูกหน่วยงานของรัฐมองว่าเป็นการเคลื่อนไหวด้านความมั่นคง ดังนั้น การรับฟังความคิดเห็นจึงจำเป็นต้องทำอย่างสุรอบคอบและต้องมีกระบวนการที่เข้าถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เช่น การใช้วิธีการสนทนากลุ่มอย่างมีคุณภาพ เป็นต้น

๓) จึงเห็นว่า การกำหนดกระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชนในการดำเนินโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีของผู้ถูกร้องที่ ๑ ไม่เป็นไปตามหลักสิทธิการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ จึงเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เห็นควรเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน และขอเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถูกร้องที่ ๑ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการต่อไป

๓.๓.๒ ประเด็นที่ ๒ การกำกับดูแลการดำเนินโครงการของผู้ถูกร้องทั้งสอง

๑) กรมเจ้าท่าซึ่งเป็นต้นสังกัดของผู้ถูกร้องที่ ๑ มีหน้าที่และอำนาจในการดูแลรักษาและขุดลอกร่องน้ำ ทางเรือเดิน แม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ และทะเลภายในน่านน้ำไทยตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ โดยโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีไม่ต้องจัดทำ EIA เนื่องจากไม่อยู่ในประเภทโครงการที่ต้องจัดทำ EIA ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่โครงการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน จึงจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน

๒) ถึงแม้ผู้ถูกร้องที่ ๑ จะได้ศึกษาและจัดทำรายงานศึกษาและวางแผนการทิ้งวัสดุขุดลอก รวมทั้งการศึกษาข้อมูลด้านอื่น ๆ เช่น สมุทรศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพทางทะเล การกระจายของตะกอน ชั้นดิน และกระแสน้ำ เป็นต้น แต่พบว่า ข้อกำหนด TOR ของโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีไม่ได้ใช้ข้อมูลวิชาการในด้านการป้องกันผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ม่าน

ดักตะกอนในกรณีที่ตะกอนมีขนาดเล็กมาก เนื่องจากดินที่ก่อให้เกิดตะกอนเป็นดินเลน การไม่คำนึงถึง การดำรงชีวิตของประชาชนในวิถีความผูกพันกับอ่าวปัตตานี การไม่มีมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาย อย่างมีประสิทธิภาพกรณีที่เกิดผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้านและระบบนิเวศระหว่างและหลังดำเนิน โครงการ เป็นต้น กรณีดังกล่าวถือได้ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบไม่เพียงพอ และไม่รอบด้าน

๓) นอกจากนี้ ข้อกำหนดใน TOR ของโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานี กำหนดให้ ผู้รับจ้างต้องเสนอมาตรการป้องกัน ตรวจสอบ และติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมและความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นจากการขุดลอกและการทิ้งวัสดุจากการขุดลอก เช่น ความเสียหายจากความชุ่มชื้นของน้ำทะเล ไขมันและน้ำมันจากเครื่องจักร เป็นต้น และหากปรากฏในภายหลังว่า มาตรการดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ เพียงพอ ผู้ถูกร้องที่ ๑ ในฐานะผู้ว่าจ้างสามารถสั่งให้ผู้รับจ้างเพิ่มเติมมาตรการได้ ซึ่งผู้รับจ้างจะต้อง ปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดเสมือนเป็นข้อกำหนดในสัญญาจ้าง แต่จากการตรวจสอบพบว่า ถึงแม้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้จัดทำรายงานการศึกษาและวางแผนการทิ้งวัสดุขุดลอกโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานี โดยมีการศึกษา และวิเคราะห์ความเหมาะสมของพื้นที่ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม กระแสน้ำ คลื่นและตะกอน รวมทั้งน้ำขึ้นน้ำลง รวมทั้งศึกษาและมีมาตรการป้องกันไม่ให้ทรายและวัสดุจากการขุดลอกไหลย้อนกลับแล้ว แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ในระหว่างการขุดลอกอ่าวปัตตานี ชุมชนและระบบนิเวศได้รับความเสียหายจาก ความชุ่มชื้นของน้ำทะเลมากเกินไปจนสมควร และประชาชนในพื้นที่แจ้งว่าไม่สามารถทำประมงได้ อีกทั้งหลังจาก ขุดลอกอ่าวปัตตานีแล้ว เกิดสันดอนทรายและพื้นที่ในอ่าวปัตตานียังคงตื้นเขิน แสดงให้เห็นว่า มาตรการ ป้องกัน ตรวจสอบ และติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมและความเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าว ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงและไม่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้เพิ่มเติม มาตรการในการแก้ไขปัญหาและเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

๔) ผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้เข้ามาแก้ไขปัญหาสันดอนทราย ภายหลังจากขุดลอก อ่าวปัตตานี โดยได้แต่งตั้งคณะทำงานติดตามฯ ซึ่งมีมติให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ นำทรายออกจากอ่าวปัตตานี ไปถมไว้บริเวณริมฝั่งทะเล เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ แต่การดำเนินการดังกล่าวเป็นการขุดและ ดูดทรายออกจากสันดอนทราย โดยขอความร่วมมือจากบริษัทเอกชนซึ่งไม่ได้ใช้เทคโนโลยีที่มี ประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ และการนำทรายออกจากสันดอนทรายเป็นการนำทรายมาพักไว้ที่สันดอนทราย เล็ก ๆ ตามรายทาง จนกว่าจะถึงชายฝั่ง อีกทั้งการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ปรากฏ ข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกร้องทั้งสองและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีมาตรการป้องกันผลกระทบในระหว่าง การขุดและดูดทรายออกจากสันดอนทรายอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ การดำเนินการดังกล่าวจึง ส่งผลเป็นการรบกวนระบบนิเวศในอ่าวปัตตานีอย่างต่อเนื่องและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตการประกอบ อาชีพของชาวประมงพื้นบ้านอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

/๕) ดังนั้น...

๕) ดังนั้น ถึงแม้ผู้ถูกร้องทั้งสองจะมีมาตรการในการป้องกันปัญหาและผลกระทบ รวมทั้งมาตรการในการแก้ไขปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้ว แต่มาตรการและกระบวนการดังกล่าว ไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังส่งผลเป็นการทำลายระบบนิเวศและส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้ถูกร้องทั้งสองจึงมีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เห็นควรเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน และขอเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถูกร้องทั้งสองและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต่อไป

๓.๓.๓ ประเด็นที่ ๓ ผลกระทบต่อชุมชนและระบบนิเวศ

๑) ผู้ถูกร้องที่ ๑ ดำเนินโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาคความตื้นเขินของอ่าวปัตตานี และเลือกใช้วิธีการขุดลอกทราย ซึ่งจากข้อเท็จจริงพบว่าการขุดลอกไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความตื้นเขินของอ่าวปัตตานีได้ เนื่องจากอ่าวปัตตานีเป็นระบบนิเวศทะเลซึ่งกระแสน้ำและลมจะพัดพาตะกอนและทรายกลับเข้ามาทับถมและถ่ายออกไปจากอ่าวปัตตานีตามธรรมชาติ การขุดลอกอ่าวปัตตานีจึงเป็นการทำลายระบบนิเวศ ทำลายสมดุลทางธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อประชาชนและชุมชน ดังนี้

(๑) ผลกระทบต่อระบบนิเวศ การขุดลอกอ่าวปัตตานีส่งผลให้เกิดการทำลายสมดุลของระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการทำลายพื้นทะเลและหน้าดิน ซึ่งอ่าวปัตตานีมีลักษณะเป็นดินเลนปนทราย เมื่อขุดลอกจึงทำให้เกิดการฟุ้งกระจายของตะกอนดินและทรายเป็นบริเวณกว้าง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำและสัตว์ทะเล พื้นที่การปกคลุมของหญ้าทะเลลดลงบางส่วนเป็นพื้นที่รองรับตะกอนทรายจากการขุดลอก ส่งผลกระทบต่อสัตว์ทะเลและแหล่งหญ้าทะเล ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงและไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโต จำนวนสัตว์ทะเลลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ยังปรากฏข้อเท็จจริงว่า การขุดลอกทำให้เกิดปัญหาสั่นดอนทรายในอ่าวปัตตานี และทำให้ระบบการหมุนเวียนของทรายในอ่าวปัตตานีเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นการทำลายระบบนิเวศมากเกินสมควร

(๒) ผลกระทบต่อบุคคลและชุมชน ระหว่างการขุดลอกอ่าวปัตตานีประชาชนได้สะท้อนถึงผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ทำให้สัตว์ทะเลน้อยลง ส่งผลต่อรายได้ของชาวประมง และเมื่อน้ำทะเลลดลงต่ำสุดเรือจะไม่สามารถเล่นได้ รวมทั้งเครื่องมือประมงบางประเภทไม่สามารถใช้งานได้ ทำให้ประชาชนรอบอ่าวปัตตานีบางส่วนต้องไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานี ถึงแม้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการปล่อยสัตว์ทะเลและพยายามฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ยังไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า หน่วยงานของรัฐมีมาตรการที่ชัดเจนในการฟื้นฟูและเยียวยาให้แก่ประชาชนและชุมชนรอบอ่าวปัตตานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงพื้นบ้านที่ได้รับผลกระทบอย่างมากในระหว่างและภายหลังการขุดลอกและอ่าวปัตตานี

/๒) ดังนั้น...

๒) ดังนั้น การขุดลอกตามโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีและการแก้ไขปัญหาสันดอนทรายในอ่าวปัตตานีโดยการขุดและดูดทรายไปทิ้งบริเวณชายฝั่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนและระบบนิเวศมากเกินไปจนสมควร จึงเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เห็นควรเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน และข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถูกร้องทั้งสองและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต่อไป

๓) อย่างไรก็ตาม อ่าวปัตตานีเป็นระบบนิเวศทางธรรมชาติแบบหาดเลนซึ่งเมื่อมีการขุดลอกแล้ว ย่อมเป็นการทำลายสมดุลของระบบนิเวศ การหมุนเวียนของดิน ทราย ตะกอน กระแสน้ำการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง การแก้ไขปัญหาคือการปล่อยให้ธรรมชาติเยียวยาตนเอง ซึ่งต้องใช้เวลาอย่างน้อย ๓-๕ ปี ดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าวหน่วยงานของรัฐต้องไม่ดำเนินโครงการใด ๆ อันจะส่งผลกระทบเป็นการรบกวนอ่าวปัตตานี และในอนาคต หากหน่วยงานของรัฐจะมีโครงการพัฒนาในอ่าวปัตตานีหรือพื้นที่ทางทะเลอื่น ๆ ต้องศึกษาและใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันผลกระทบหรือให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและชุมชนน้อยที่สุด

๔. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๗/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ จึงมีมติ ดังนี้

๔.๑ ประเด็นที่ ๑ สิทธิในการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชน ผู้ถูกร้องที่ ๑ กำหนดกระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชน ในการดำเนินโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานี ไม่เป็นไปตามหลักสิทธิการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ จึงเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๒ ประเด็นที่ ๒ การกำกับดูแลการดำเนินโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานี แม้ผู้ถูกร้องทั้งสองมีมาตรการในการป้องกันปัญหาและผลกระทบ รวมทั้งมาตรการในการแก้ไขปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้ว แต่มาตรการและกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังส่งผลเป็นการทำลายระบบนิเวศและส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้ถูกร้องทั้งสองจึงมีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๓ ประเด็นที่ ๓ การขุดลอกตามโครงการขุดลอกอ่าวปัตตานีและการแก้ไขปัญหาสันดอนทรายในอ่าวปัตตานีของผู้ถูกร้องทั้งสอง โดยการขุดและดูดทรายไปทิ้งบริเวณชายฝั่ง เป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและระบบนิเวศอย่างต่อเนื่องและมากเกินไปจนสมควร จึงเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

/๔.๔ ให้เสนอ...

๔.๔ ให้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน และข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถูกร้องทั้งสอง องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๑) และ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๑) และ (๓) ประกอบมาตรา ๓๖ และมาตรา ๔๒ ดังนี้

๔.๔.๑ มาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๑) ให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๒ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินโครงการ ที่จะมีผลกระทบบริเวณระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในอ่าวปัตตานี เป็นระยะเวลา ๓-๕ ปี เพื่อให้ระบบนิเวศของอ่าวปัตตานีฟื้นฟูตามธรรมชาติ อนึ่ง การไม่ดำเนินโครงการดังกล่าว ไม่รวมถึงโครงการเกี่ยวกับการฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการขุดลอกอ่าวปัตตานี

๒) ให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๒ สำรวจและศึกษาปัญหาและผลกระทบ รวมทั้งการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอ่าวปัตตานี โดยให้มีมาตรการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ภาควิชาการ ภาคประชาสังคมและประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อกำหนดแผนหรือแนวทางในการฟื้นฟูและแก้ปัญหาดังกล่าว

๓) ให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนรอบอ่าวปัตตานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวประมงพื้นบ้าน เพื่อให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตและประกอบอาชีพคู่กับอ่าวปัตตานีได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ ให้ดำเนินการภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

๔.๔.๒ ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๑) ให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ นำแผนหรือแนวทางการดำเนินงานตามข้อ ๔.๔.๑ ข้อย่อย ๒) บรรจุเข้าไว้ในแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด

๒) ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก้ไขประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจกรรม หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้ครอบคลุมประเภทโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการขุดลอกแหล่งน้ำหรือทะเลด้วย รวมทั้งให้มีการศึกษาเงื่อนไขของขนาดพื้นที่ในการขุดลอกที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ไว้ในประกาศดังกล่าว

/๓) ให้กระทรวง...

๓) ให้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ศึกษาและ
ถอดบทเรียนเรื่องการขุดลอกแหล่งน้ำและพื้นที่ระบบนิเวศทะเล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

นางปรีดา คงแป้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

นางสาวปติกาญจน์ สิทธิเดช

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้

นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

